

ADAM IMRICH

Imrich Adam.

Manželia Imrich a Ema Adamovci.

Imrich Adam žil s manželkou Emou a dvoma deťmi, Pavlom a Jozefínou, v Sabinove. Bol hájnikom a pracoval ako havný obvodný horár okresného úradu Sabinov. Bol zodpovedný za revír v celom okolí. Touto prácou živil svoju rodinu.

Emina mladšia sestra Alžbeta, rodená Tkáčová bola katolíčka a vydala sa za očného lekára Dezidera Grossmanna. Od roku 1929 vykonával svoju prax v Košiciach a tam žil aj ďalej po zosobášení sa s Alžbetou v roku 1936. Po anektovaní Košíc Maďarmi Grossmannovci zanechali mesto a usadili sa v Prešove. Tu sa im v roku 1943 narodila dcérka Zuzana (neskôr v Nemecku Susanne Bangha).

Po obsadení Slovenska Nemcami koncom augusta 1944 Grossmannovci prišli do blízkeho Sabinova a usadili sa v dome Adamovcov, teda Alžbetinej staršej sestry Emy. Blízkosť ruského frontu a vzrastajúce sabotáže namierené proti nemeckým okupantom zostrili bdelosť a tvrdé represie nepriateľa aj proti skrývajúcim sa Židom. Najväčšie nebezpečenstvo hro-

Dom rodiny Adamovcov.

MUDr. Dezider Grossmann s manželkou Alžbetou.

zilo Deziderovi Grossmannovi, pretože nebol miestnym občanom a bol Žid. Vzhľadom na tieto okolnosti sa rozhodol pre úkryt v okolitých horách.

Imrich Adam našiel pre neho vhodnú skrýš v jednom z lesov nachádzajúcich sa pod jeho kontrolou. Zadváždil mu najzákladnejšie potreby a nosieval mu potraviny. Keď sa situácia zdala pokojná a bezpečná, dovedol ho občas domov, kde sa stretol s manželkou a svojou malou dcérou Zuzanou, ktoré sa skrývali v pivnici domu a mohli vychádzať len vo večerných hodinách, po zotmení.

Po oslobodení prešovského okresu 20. januára 1945 bol oslobodený aj Sabinov a okolie. Napätie schovávania sa skončilo. Bola to Zuzana, dcéra Dezidera a Alžbety, ktorá sa postarala, aby sa Imrich Adam dostal medzi tých, ktorí boli vyznamenaní za ochranu životov židovských občanov.

18. júna 2007 Pamätník Jad Vašem v Jeruzaleme udelil Imrichovi Adamovi vyznamenanie Spravodlivý medzi národmi.

Ema Adamová.

Deti Imricha a Emy Adamovcov, Jozefína a Pavol.

BRESKÝ FRANTIŠEK

JUDr. František Breský
(1904 – 1984).

Záchranca Dr. František Breský mal advokátsku kanceláriu v Nitre. Medzi mnohými jeho židovskými priateľmi bola aj rodina Pollákovcov. Dr. Breský bol právnym poradcom ich obchodného podniku. Jedna z Pollákových dcér pracovala ako úradníčka v kancelárii F. Breského.

Počas deportácií mladých Židov do Poľska na jar 1942 sa schovala Helena Polláková so sestrou Alžbetou v dome Dr. Breského. Lenže jeho mládeňský byt bol príliš malý a navyše susedil s kanceláriou, do ktorej neustále prichádzali klienti. Úkryt sa teda stal neistým a dokonca nebezpečným. Dr. Breský im preto zadovážil falšované doklady a zaviezol ich k svojim vidieckym priateľom. Keď sa začali deportácie rodín, rodičov odtransportovali do koncentračných táborov, a tak obe dievčatá zostali odkázané na milosť Dr. Breského. V roku 1943 pri obnovení hrozby, že sa za začnú transporty, Dr. Breský prepašoval obe sestry do Budapešti, kde mali príbuzných.

Vpád Nemcov do Maďarska na jar 1944 podnietil Dr. Breského vziať dievčatá naspäť na Slovensko. Po obnovení deportácií na Slovensku v roku 1944 sa znovu skrývali v byte svojho dobrodincu. V najnebezpečnejších dňoch ich previedol do iných spoľahlivejších úkrytov. Keď sa nebez-

7618 1171

Witness Response Sheet

A. Data on the witness:

1. Alžbeta Bresková, née Polláková,
2. Places of shelter during WW II:
Nitra, Taráb, Budapest
3. Marital status during WW II:
single, childless

B. Data on the rescuer:

1. JUDr. František Breský,
2. Marital status during WW II:
single, childless

C. Data on the course of the rescue:

I was born on May 19, 1916 in Gýmeš near Nitra in a smallholder's family. I had a brother and three sisters. At the age of five my family moved to Nitra where my parents bought a brick factory. I went to elementary school in Nitra and graduated from secondary school aged 19 after which I took my first job at Živnostenská banka (Trade Bank) in Nitra. At the same time I got acquainted and made friends with JUDr. František Breský, lawyer in Nitra.

After the proclamation of the Slovak Republic (1939) and during the persecutions of the Jewish people Dr. Breský extended help to me and my sister which he materialized in 1942 when Jewish citizens of Slovakia were deported to concentration camps (from Nitra the transports were to Auschwitz). Subsequently he was hiding us in his apartment during the rest of WW II with short-time changes of other two places when it was necessary to find a more secure shelter. For some time in 1943 we were in hiding at his relatives in Taráb near Nitra and in Budapest. Living conditions were very bad as we both could not leave the space of one room practically during the whole war period, and all the time there was imminent danger of the shelter being discovered. We experienced many dramatic moments, especially at the repeated home searches.

JUDr. Breský was single and lived alone in his apartment which was at the same time also his lawyer's office. It was necessary for us to be hidden from his clients, chance visitors and neighbours. Disclosure of the shelter would have had fatal consequences for us and the rescuer (my future husband). Providing the shelter was fully unselfish and carried no financial benefits for JUDr. Breský. His motive was his love for me.

After the liberation in 1945 when my hiding came to an end and I was alone to decide on my future fate (my parents and the eldest sister Nela had died in the concentration camps), I decided to marry JUDr. Breský. Our marriage was happy until his death in 1984. However, my whole life has been marked by the consequences of the long-term hiding - shattered nervous system and chronic insomnia.

Alžbeta Bresková

pečentstvo pominulo, znovu sa vrátili do bytu svojho záchrancu, v ktorom sa dožili oslobodenia. Rodičia a staršia sestra Nely zahynuli. Alžbeta sa po vojne vydala za Dr. Breského a šťastne spolu žili až do jeho smrti v roku 1984.

Svedectvo Alžbety
Breskej, rodenej
Pollákovovej, ktorú
František zachránil.

28. mája 1995 Pamätník Jad Vašem v Jeruzaleme udelil Dr. Františkovi Breskému vyznamenanie Spravodlivý medzi národmi.

7618 12715

Witness Response Sheet

A. Data on the witness:

1. Alžbeta Breská, née Polláková,
2. Places of shelter during WW II:
Nitra, Taráň, Budapest
3. Marital status during WW II:
single, childless

B. Data on the rescuer:

1. JUDr. František Breský,
2. Marital status during WW II:
single, childless

C. Data on the course of the rescue:

I was born on May 19, 1916 in Gýmeš near Nitra in a smallholder's family. I had a brother and three sisters. At the age of five my family moved to Nitra where my parents bought a brick factory. I went to elementary school in Nitra and graduated from secondary school aged 19 after which I took my first job at Živnostenská banka (Trade Bank) in Nitra. At the same time I got acquainted and made friends with JUDr. František Breský, lawyer in Nitra.

After the proclamation of the Slovak Republic (1939) and during the persecutions of the Jewish people Dr. Breský extended help to me and my sister which he materialized in 1942 when Jewish citizens of Slovakia were deported to concentration camps (from Nitra the transports were to Auschwitz). Subsequently he was hiding us in his apartment during the rest of WW II with short-time changes of other two places when it was necessary to find a more secure shelter. For some time in 1943 we were in hiding at his relatives in Taráň near Nitra and in Budapest. Living conditions were very bad as we both could not leave the space of one room practically during the whole war period, and all the time there was imminent danger of the shelter being discovered. We experienced many dramatic moments, especially at the repeated home searches.

JUDr. Breský was single and lived alone in his apartment which was at the same time also his lawyer's office. It was necessary for us to be hidden from his clients, chance visitors and neighbours. Disclosure of the shelter would have had fatal consequences for us and the rescuer (my future husband). Providing the shelter was fully unselfish and carried no financial benefits for JUDr. Breský. His motive was his love for me.

After the liberation in 1945 when my hiding came to an end and I was alone to decide on my future fate (my parents and the eldest sister Nela had died in the concentration camps), I decided to marry JUDr. Breský. Our marriage was happy until his death in 1984. However, my whole life has been marked by the consequences of the long-term hiding - shattered nervous system and chronic insomnia.

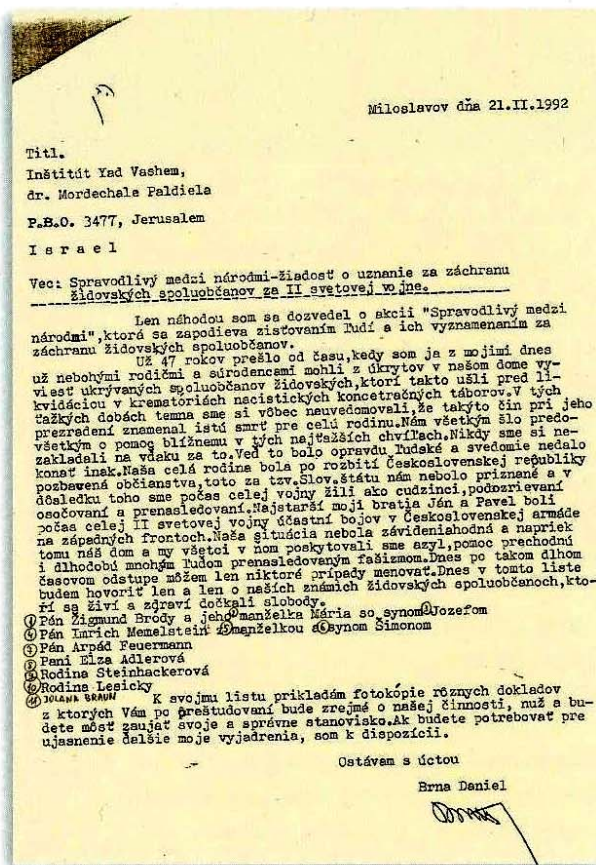
Alžbeta Breská

Detail: Svedectvo Alžbety Breskej, rodenej Pollákovovej,
ktorú František Breský zachránil.

BRNA JÁN
BRNOVÁ MÁRIA

Známost medzi rodinou Bródyovcov – Martou (rod. Reinerová), Žigmundom a osemročným synom Jozefom – a Jánom Brnom sa začala ešte pred nastolením protižidovských perzekúcií. J. Brna prisľúbil Ž. Bródymu, že v prípade nebezpečenstva poskytne jeho rodine úkryt vo svojom dome. J. Brna sám nemal slovenské občianstvo

Svedectvo Daniela Brnu, syna záchrancov Jána a Márie z roku 1992.

a bol odporcom ľudáckeho režimu. V jeho byte sa počúvalo rádiové vysielanie Spojencov. Dvaja jeho synovia, Ján a Pavol, ktorí sa nachádzali (aj zostali) v cudzine, stali sa vojakmi v britskej armáde (Ján po vojne žil v Kanade, Pavol v USA).

Osudná hodina pre rodinu Bródyovcov, ktorá bývala v Bratislave, nastala, keď na Slovensko koncom augusta 1944 vtrhla nemecká armáda.

Bródyovci mali aj iného slovenského rodinného priateľa, Štefana Repu, a ten odviezol všetkých členov rodiny do Brnovho domu v Miloslavove neďaleko Bratislavy. Úkryt, ktorý im J. Brna pripravil, bol v stohu sena. Jeho manželka sa starala o ich stravovanie a deti ich zasa po večeroch vyvádzali z úkrytu do maštale, aby sa trocha natiahli. Bródyovci neskôr zistili, že ich záchrancovia v maštali ukrývajú ešte ďalších osem Židov.

Bródyovci sa u Brnovcov skrývali celých sedem mesiacov, až do oslobodenia. Kontakty medzi oboma rodinami pokračovali aj po vojne.

Jozef Bródy žil v 60. rokoch v Prahe a neskôr emigroval do Kanady. Chrá pani Marta Bródyová žila osamelá v Bratislave. Dcéra záchrancov Mária ju pravidelne navštevovala, nezištne sa starala o jej potreby a chodila s ňou na prechádzky.

21. júla 1993 Pamätník Jad Vašem v Jeruzaleme udeľil Jánovi Brnovi a Márii Brnovej vyznamenanie Spravodlivý medzi národmi.

Miloslavov dňa 21.II.1992

Titl.
Inštitút Yad Vashem,
dr. Mordechale Paldiela
P.B.O. 3477, Jerusalem
I s r a e l

Vec: Spravodlivý medzi národmi - žiadosť o uznanie za záchranu židovských spoluobčanov za II svetovej vojne.

Len náhodou som sa dozvedel o akcii "Spravodlivý medzi národmi", ktorá sa zapodieva zisťovaním ľudí a ich vyznamenaním za záchranu židovských spoluobčanov.

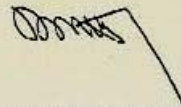
Už 47 rokov prešlo od času, kedy som ja z mojimi dnes už nebohými rodičmi a súrodencami mohli z úkrytov v našom dome vyviešť ukryvaných spoluobčanov židovských, ktorí takto ušli pred likvidáciou v krematóriách nacistických koncentračných táborov. V tých ťažkých dobách temna sme si vôbec neuvedomovali, že takýto čin pri jeho prezrazení znamenal istú smrť pre celú rodinu. Nám všetkým šlo predovšetkým o pomoc bližnému v tých najťažších chvíľach. Nikdy sme si nezakladali na vďaku za to. Veď to bolo opravdu ľudské a svedomie nečalo konať inak. Naša celá rodina bola po rozbití Československej republiky pozbavená občianstva, toto za tzv. Slov. štátu nám nebolo priznané a v dôsledku toho sme počas celej vojny žili ako cudzinci, podozrievaní osočovaní a prenasledovaní. Najstarší moji bratia Ján a Pavel boli počas celej II svetovej vojny účastní bojov v Československej armáde na západných frontoch. Naša situácia nebola závideniahodná a napriek tomu náš dom a my všetci v nom poskytovali sme azyl, pomoc prechodnú i dlhodobú mnohým ľuďom prenasledovaným fašizmom. Dnes po takom dlhom časovom odstupe môžem len niktore prípady menovať. Dnes v tomto liste budem hovoriť len a len o našich známych židovských spoluobčanoch, ktorí sa žijú a zjrať dočkali slobody.

- ① Pán Zigmund Brody a jeho manželka Mária so synom Jozefom
- ② Pán Imrich Memelstein a manželkou a synom Šimonom
- ③ Pán Arpád Feuermann
- ④ Pani Elza Adlerová
- ⑤ Rodina Steinhackerová
- ⑥ Rodina Lesicky
- ⑦ JOLANA BRAUN

K svojmu listu prikladám fotokópie rôznych dokladov z ktorých Vám po preštudovaní bude zrejmé o našej činnosti, nuž a budete môcť zaujať svoje a správne stanovisko. Ak budete potrebovať pre ujasnenie ďalšie moje vyjadrenia, som k dispozícii.

Ostávam s úctou

Brna Daniel

Detail: Svedectvo Daniela Brnu, syna záchrancov Jána a Márie, z roku 1992.

DIVIAKOVÁ ANNA

Zachránená Eva Kahanová (neskôr Löwingerová) bola päťročná, keď začali deportácie v roku 1944. Deportácie Židov zo Slovenska v roku 1942 prežila s bratom a matkou útekom do Maďarska. Otec zostal v Bratislave. Po obsadení Maďarska Nemcami Evu a jej sedemnásťročného brata prepašovali naspäť na Slovensko. Matka zostala v Maďarsku.

Po začatí deportácií v roku 1944 sa deti Kahanovcov skrývali spolu s príbuznými u istej kresťanskej rodiny v Bratislave. Eva tam ochorela na chrípku a trápil ju ťažký kašeľ. Jedna stena skrýše susedila s bytom, kde žili sympatizanti fašistického režimu. Obava z prezradenia vyvolala súrnu potrebu premiestniť Evu do bezpečnejšieho úkrytu. Strýko Zalman, ktorý sa tam tiež schovával, vedel o kresťanskej rodine Diviakovcov, ktorá sa podujala zachrániť židovské dieťa. Po súhlase Anny prepravili Evu za asistencie jej brata do bytu Diviakovcov. Brat sa s ňou rozlúčil slovami: „Nebabúdaj, že si židovské dieťa. Keď ťa privedú do kostola, aby si sa modlila, potichu si šepkaj Šmá Jisrael.“ Podľa slov zachránenej dodržiavala želanie svojho brata, ktorého nikdy viac nevidela.

Rodina Diviakovcov mala dve deti, pätnásťročného Karola a trinásťročnú Terku, ktoré úprimne milova-

li malú Evku. Spolu s matkou ochraňovali dievčatko a rozmaznávali ju, ako sa len dalo. Eve s blond vlasmi, modrými očami a árijským výzorom občas dovolili zdržiavať sa uprostred dňa u susedov a hrať sa s dievčatkami jej veku. Počas jednej takejto návštevy ju ponúkli jedlom, ktoré odmietla, lebo sa bála, že nie je kôšerné. Keď to počul tam prítomný člen Hlinkovej gardy, preieknutie malo následky. Hlavu rodiny Diviakovcov na druhý deň zaistili a podrobili výsluchu, z ktorého sa mu horko-ťažko podarilo vyviaznuť. Potom nasledovala prehliadka v byte. Evu sa však podarilo schovať tak, že ju pri hľadaní nenašli.

Kvôli bezpečnosti odvieďa Anna Evu k príbuzným na dedinu. Po ďalšom trojmesačnom ukrývaní sa Eva dožila oslobodenia, jej matka sa zachránila v Maďarsku a po oslobodení si prišla po dcérku. Otca a brata však chytili a deportovali do koncentračných táborov, kde zahynuli. Eve sa celkom náhodne podarilo nadviazať spojenie s dcérou svojej záchrankyne, Terkou, ako aj s dcérou susedov, u ktorých vyslovila slovo kôšer.

*23. augusta 1998 Pamätník
Jad Vašem v Jeruzaleme
udelil Anne Diviakovej
vyznamenanie Spravodlivý
medzi národmi.*

Diplom Spravodlivých
medzi národmi
pre Annu Diviakovú.

Detail: Diplom Spravodlivých medzi národmi pre Annu Diviakovú.